

**A naplemente
lebontja
az ébrenlélet** Báger Gusztáv:
Találgatom, mit üzensz,
Széphalom Könyvműhely,
2016.

Itt él közöttünk egy költő, aki néhány éve radikálisan megújította költészetét. (A 2013-as *Mondtam-e?* című kötettel vette kezdetét ez a gazdagodási-átalakulási folyamat.) Egyszerűen eltávolította magától azt a szöveggészítési hagyományt, amelyet évtizedekig ápolt, dédelgetett és „alkalmazott” a saját világára.

Immár nem az eddig jól bevált „megszüntette megőrző” módszerrel operál, hanem gyökeresen szakítva a leheletfinom és elegáns nyugatos panelekkel, egy költőien költőitlen morfológiát hoz létre. Elkezdett abszolút szabaddá válni 75 évesen, kibújt a kötelező gyakorlatok megszokás-köntöséből, és ráfordult egy *kitaposatlan* útra, ahol eleinte kísérletezve indult, több beszédmódot elegyítve, próbálgatva a nyelvet és a formát. Ám most már szárnyalni tud az új beszédmód segítségével, és ha nem téved a recenzens, akkor Báger megtalált valamit, amit a nemzedéke még nem. Ami üdítően ellenkezik régi önmaga beidegződéseivel (s a hagyományos magyar lírai magatartásformákkal), ugyanakkor kompatibilis a legfiatalabb „új érzékeny” nemzedékek kísérleteivel. Verseiből kitűnik: tudatában van a szövegirodalom és a nyelvjátekok pozitív fejleményeinek. Sőt, egy posztmodern utáni, „szürmodern” szél is friss levegőt pumpál versregiszterei közé. Ha például Marno Jánosra, Kukorelly Endrére, Parti Nagy Lajosra, Simon Balázusra, Térey Jánosra vagy K. Kabai Lóránta gondolunk, akkor ezek az ikonikus karakterek és az általuk képviselt költői beszédmódok biztosan elementáris hatást gyakoroltak rá. Az ő eredményeiket (is) hasznosítva lépett be egy spirituális-filozofikus nyelvi közegbe, ahol otthonosan mozog és építkezik.

A hazai költészetben ritkán találunk példát hasonló metamorfózisra. (Talán Kálnoky Lászlót vagy Tözsér Árpádot lehetne Báger elődeinek tekinteni a folytonos megújulni tudás képessége miatt. De ők mégis teljesen más úton haladtak, mint a *Találgatom, mit üzensz* szerzője.) Nyilvánvaló, hogy a jól előkészített fordulat mögött valamiféle „új tájékozottság” tapintható ki a költőnél. De még az is kevés lenne egy ilyen változáshoz. Az intuíció radikális erudícióval párosul Bágernél.

A *Felébred* című versből való a recenzió címe, melyben a költői én egy házról tudósít, amely kizárólag „sötétedésig üzemel”, utána elemeire bomlik. Persze másnapra a reggel által felépített ház ajtaja már nem ott van, mint előző nap. Akár az óramutató vagy az árnyékok, a dolgok is aszerint változtatják a helyüket, ahogy az idő múlik s ugyanakkor telik, telitődik. Mert minden történnel, cselekedettel egyre csak gazdagodik az elmúlt dolgok tárháza.

Jól tudja ezt a költő, aki az elnehezedett, kiégett fogalmakból is új „matériát” és tudattárgyakat konsztituál. „A mikro sütők csengőhangja tánclépésre készítet” – írja *A mama okuláréja* című versében. A leleményes metafora arra utal, hogy kétszer nem láthatjuk ugyanúgy a pillanatot. Minden egyes élet-részlet összetéveszthetetlenül egyedi, s a többtől mindig különböző keretbe helyezi az emlékezetünk. Hiába vagyunk ugyanott, ahol már voltunk valamikor, ha vissza is megyünk oda, már teljesen más képet érzékel a szemünk. Mi több: még a napszakok színe is befolyásolja a látványt. Az eltelt idő szintén egy „réteget” képez, s a visszaidézett élményre ráakódik, mint a por. „Az utca hallgatott az éjszakában. A Hold akkorára puffadt, mint egy vekni kenyér. Csikkek és csekkek heverték a kukák mellett. Leszakadt lábú Barbie, olcsó bizsuk és egy gázrezsó” (*Regényrészlet*).

Báger nem hagyja, hogy a mindennapok kishitűsége legyőzze; messzebb lát, mint azt a látható dolgok megengedik. A kitapintható mögött rejülő „mozgatók” működése és az okok láncolata érdekli. Mitől ilyen a világ? Miként lehet legalább egy icipici változást előidézni a megszokott történetek újra-elmondásakor? Azzal, hogy a költő nemcsak ösztönösen érez, hanem differenciáltan gondolkodik is, amikor ír.

Báger úgy oldja meg a körütekintést, hogy szinte minden pillanatra külön reflektál. S ezek a poétikai lábjegyzetek teszik különösen izgalmassá hagyományosnak tűnő szövegeit is. „Mintha egy múzeumi tárlójában feküdnék, úgy heverek a szobámban. Kiállítási tárgy. Még él. Mégis archivált ereklye. Elhatároztam, hogy nem csinálok semmit, annak okáért nem megyek sehová” (*Archívum*).

Jól ismeri a profán és a szakrális közötti mezsgyét, szinte mindig ott egyensúlyozgat, mint egy virtuális kötéláncos. Az idő és az örökkévalóság pengevékony senkiföldjén. Szinte folyamatosan határhelyzeteket

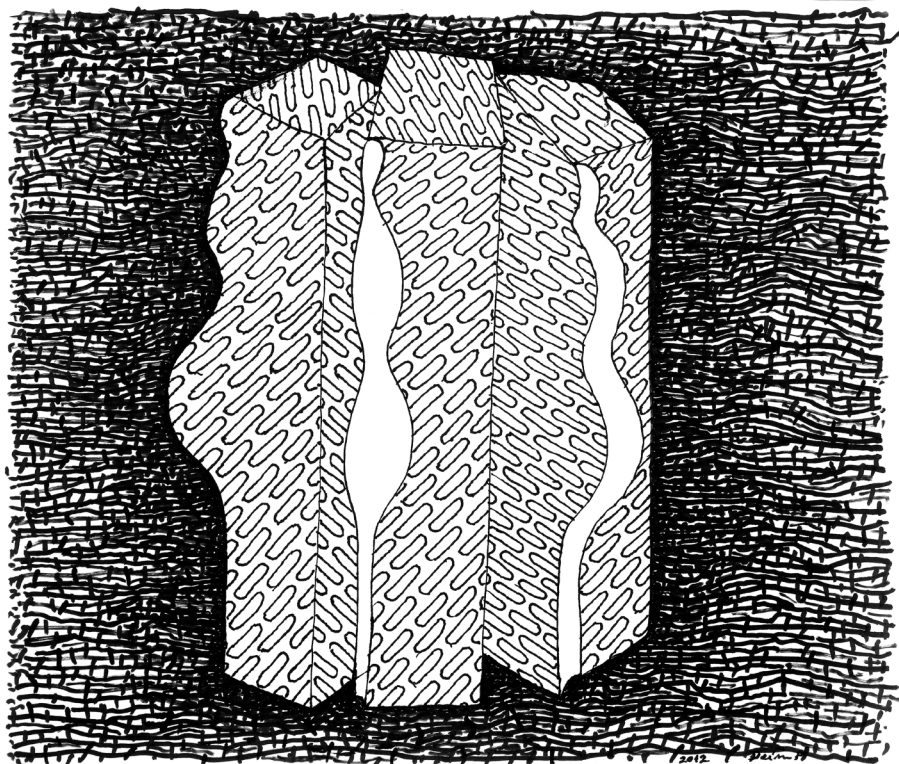
kreál, köztes szituációkba keveredik. Az általa közvetített, bonyolult, feszültségekkel teli privát világszemlélet magával ragadja a „nézőt”, mert benne van a globális „tekintet” halveszem-optikája, amely abszolút mai nézőpont. „Hány százaléka lehet a szép nőknek okos, s az okos nők között egyáltalán van-e szép? Innen származott a vita, melynek során az osztályterem megtelt feszültséggel és a jóképű fiúk a védelmükbe vették a szép és csinos, de általában kevésbé intellektuális lányokat” (*Volt egy matekfeladat*).

A kötet öt számozott ciklusból áll. Az elsőben a partikuláris szféra stilizált jelenetei sorjáznak. Olyan témák jelennek meg, mint a portás, a hímsoviniszta lelkész és a biztonsági őr magatartászavarai. S ezek mind magától értetődő természetességgel becsomagolva egy kis elvékonyított, finom, áttetsző emelkedettségbe. (És az is jelzésértékű, hogy *A vagyonyilatkozatok margójára* és a *Köztisztelet* abszurd világának viszonylagos harsányságából hirtelen váltással átlépünk a *Könyvespolc* gazdagon árnyalt csendjébe.)

A második rész Szép Ernő és Kálnoky László emlékének felidézésével indul. Majd a kávézás, a regényírás jó ízű ecsetelgetése után a *Kiállítás* jön. „Nem babaszappan-éjszaka”, hanem „Mosószappan-komolyság”. A pillanatképekben felvillantott hétköznapi lét után a költő immár a kultúra terepét mutatja be – iróniától, szarkazmustól sem mentesen.

A harmadik ciklus kiemelkedő darabjai a Borgest megidéző *Bizalom*, a *Szindbád-napló*, a *Relativitás* és az *Archívum* – filozofikus, kozmikus távlatú kérdésekkel foglalkozó költemények. A minimalista szemléletet és a mikroprocesszorok milliméternyi „grandiózusságát” képekbe tördelő elme leíró munkáját felváltja a felfelé tekintés. A dolgokon való túl-látás. „A Hold című könyvvel a fejem alatt ébredek. S egy lilás-fekete pillangót látok a fotel karfáján pihenni. / Találgatom, mit üzensz” (*Bizalom*).

A negyedik egység a legköltőibb textusok sűrű, tömény gyűjteménye. A *Szférák*, a *Restaurátor* és

Szoborterv II. (2011, lakkfilc, papír, 30 × 40 cm)

a *Talán eljön az az éjszaka* a Báger-életmű legkiemelkedőbb darabjai közé tartoznak. Ezt a magas színvonalat a *Tűnő ajtók*, a *Hidegfront* és a *Mindent begombolsz* című kötetek versei alapozták meg.

Az ötödik rész a létösszegző impressziók ciklusa. *A jelentés árnyalatai*, a *Pávatolltartó* és a *Volt egy matekfeladat* a zárótételek különböző hangfekvésű variációi. Báger – Oravecz Imréhez hasonlóan – a pontos, logikus kifejezésmód mestere, ugyanakkor ahhoz is ért, hogyan ébresszen olthatatlan intellektuális izgalmat az olvasóban (*Ahogy vezetem az autóm*). De tud elfáradást is tettetni (*Villanyoltás*). Persze az se csoda, ha tényleg fáradt.

A világszemlélet és a beszédmód összhangja erős kötés ebben az attitűdben. A verstárgy mint *gestalt*, a lélek materializálódása alapján értelmezhető. Fából vaskarika? Igen. Ahogy annak idején Sziveri és Tolnai Ottó elkezdte, most Báger újra fölveszi a szálát.

Emelkedetten tiszta, sallangmentesen rezignált ez a költészet. Néhol nagyon fájdalmas igazságokat világít meg. Imponáló a modernsége, a kíméletlen őszintesége. Talán egy hetvennyolc éves költőnél sem magától értetődő, hogy képes még ebben a korban is „fejlődni”. De ennél több történik vele. A szövegével, a nyelvvel együtt képes látványosan újraalkotni önmagát is.

Kántor Zsolt